

VILLE LÄHDE

Kävelijän elämä

– Chuck Dyke 1938–2018

”Luonto saa aina viimeisen rangaistuspotkun.”¹

Charles E. Dyke eli Chuck tuli *niin & näin* -lehden lukijoille tutuksi ympäristöfilosofian teemanumerossa 3/06. Artikkelissaan hän selitti Mary Jane West-Eberhardtin teoksen pohjalta, miksi biodiversiteetin suojelu ei radikaalisti muuttuvassa maailmassa voi olla vain lajien suojelua. Tämä ajatus on edelleen monille vieras mutta alkaa vihdoinkin saada laajempaa hyväksyntää ympäristötutkijoiden piirissä. Tämä ei ollut suinkaan ainut asia, jossa rakkaan ystäväni hoksottimet olivat omaa luokkaansa.

Viimeisessä *niin & näin* -kirjoituksessaan 20-vuotisjuhlanumerossamme 1/14 Chuck irvaili yhdysvaltalaiselle akateemiselle filosofialle. Hän onnistui pyymään siitä hämmentävän etäällä ottaen huomioon, että hän toimi Temple Universityn filosofian oppiaineessa 60-luvulta lähtien aivan viime vuosiin saakka. Parinkymmenen vuoden kirjeenvaihtomme

aikana Chuck ei koskaan jättänyt käyttämättä tilaisuutta naljailla yhteiselle ammattikunnallemme, josta hän loittoni yhä kauemmas. Kolme vuotta sitten hän totesi viestissään, ettei enää tiennyt, mitä hänen tulisi tarkoittaa sanalla ”filosofia”.

”Kuulitko jutun filosofista, joka sai peräpukamia? Hän luuli saaneensa aivoverenvuodon.”²

Kaikkiaan käänsin Chuckin monenkirjavasta tuotannosta lehtemme kymmenen kirjoitusta. Käännöstyö oli aina myös yhteistyötä, kun pääsin kysymään tarkennuksia hänen aivoituksiinsa. Odottelin jo, milloin tilaisuus seuraavaan suomennokseen tulisi, kun sain kuulla suru-uutisen opettajani, kollegani ja ystäväni poismenosta. Chuck nukkui pois rakkaassa talossaan Doylestownissa Philadelphiassa vaimonsa Lindan vieressä. Suru viiltää edelleen syvältä.

Chuck kasvoi Stoughtonissa Massachusettsissa. Hän oli Robertin ja Thelman ainut lapsi. Kuten Chuckin viisiosaisen esseesarjan ”Elämää hevosopperassa” lukijat tietävät, elokuvat ja etenkin lännenelokuvat olivat hänen lapsuutensa ydinmehua. Ne olivat vanhoillakin päivillä erottamaton osa Chuckin ja Lindan päivärutiinia. Kun vietin vuonna 2015 kaksi viikkoa heidän luonaan Doylestownissa Pennsylvaniassa, katsoimme joka ilta kaksi elokuvaa: *film noir* -klassikoista Jarmuschin *Ghost Dogiin* (1999) ja ainutlaatuiseseen luontoelokuvaan *Microcosmos* (1996).

Chuck tuli monimuotoisten elämänvaiheiden jälkeen opiskelemaan Brandeisin yliopistoon, jossa hän päätyi oman kertomuksensa mukaan filosofian oppiaineeseen vahingossa. Hän tapasi Lindan, ja pian syntyivät pojat Carl ja Alex. Doylestownin talo hankittiin samaan aikaan, kun Chuck siirtyi opettamaan Temple Universityyn. Siellä he pysyivätkin lukuun ottamatta kahta vuotta Roomassa Templen kampuksella. (Chuck viittasi usein kirjoituksissaan ja puheissaan ”vanhaan maahan” italialaisiirtolaisten tapaan.) Roomasta oli peräisin Chuckin rakkaus viiniin – sitäkin nautittiin runsaasti elokuvailtoinamme.

Tutustuin Chuckiin vuonna 1998, kun ympäristöpolitiikan opettajani Yrjö Haila kutsui minut osallistumaan kansainväliseen työpajaan Porissa. Tein silloin graduani Herbert Marcusen filosofiasta, ja koska Chuck oli vanha Marcusen oppilas, Yrjö arveli tapaamisesta olevan hyötyä. Työpaja oli melkoinen käänne elämässäni monella tapaa, mutta silti ensimmäinen juttutuokio Chuckin kanssa on muistoistani arvokkain. Hän ehdotti lounastauolla, että lähtisimme kävelyille. Kävelimme verkkaan Porin taidemuseolta Pohjoisrantaan, siitä Kirjurinluotoon ja takaisin Kokemäenjoen yli.

Marcusesta emme juuri jutelleet. Keskustelumme pomppi aiheesta toiseen: termodynamiikan perusteista ajan luonteeseen ja poliittisten identiteettien kompleksisuuteen – tästä teemasta käänsinkin myöhemmin Chuckin ja Carlin äärimmäisen merkittävän artikkelin *niin & näin* -lehteen³. Kävelytahdin verkkaisuus oli Chuckille tärkeää:

”Tahdissa. Yritän elää suurimman osan elämäni kävelyn tahdissa. En tietenkään kävele koko aikaa. Lonkkani ja jalani ovat liian vanhat ja kolottavat liiaksi kestääkseen paljoakaan asfalttia.”⁴

Vaikka olin tuolloin vielä Chuckin sanoin ”filosofian panttivankina”, päädyin osaksi Yrjö Hailan opiskeli-

joiden monitieteistä ”Umbrella-ryhmää”, jonka kaunainen mutta silti läheinen yrmeä kummisetä Chuck oli monta vuotta. Hän vieraili opastamassa meitä vuosien varrella neljä kertaa. Yrjö ja Chuck toimittivat kansainvälisen kirjoituskokoelman *How Nature Speaks*, johon koko ryhmän työ keskittyi pitkän aikaa⁵. Opettaminen oli luovaa: kerran opetusvälineenä olivat taustakankaalle heijastetut viipaleet hiukkaskiihdyttimen sisällä ja Monty Pythonin ”The Galaxy Song” Chuckin laulamana. Vahvimman muiston jätti Chuckin käsin veistämä hyrrä, jonka pyörimisen avulla hän selitti meille kärsivällisesti evoluution muuttuvaa maastoa.

Chuck veisti jatkuvasti puuta: piippuja (hän tuprutteli taukoamatta), käyttöesineitä, koriste-esineitä ja suurempia veistoksia, joista hän voitti palkintojakin⁶. Etenkin hänen appalakkilaista kulkuritaidetraditiota seuraavat *Kable & ketju* -veistoksensa ovat käsittämättömiä, enkä osaa edes kuvitella niiden vaatimaa kärsivällisyyttä.

Kärsimätönkin Chuck osasi olla, opettaessaankin – mutta sekin oli paljolti osa hänen metodiaan. Hän ei kaunistellut sanojaan, kun torumiselle oli tarvetta. Ensimmäiset yritelmäni *How Nature Speaks* -kirjaan olivat niin surkeita, että hän potkaisi minua etänä munaskuille

ja käski nähdä enemmän vaivaa ja tulla fiksummaksi. Yritin.

”Ole varovainen: sinä olet parantumaton viisastelija, ja kaikki menee silloin päin persettä.”⁷

Opettaja–oppilas-suhteesta kehkeytyi verkalleen ystävyyttä, ja minä päädyin kommentoimaan myös Chuckin tekstejä. En osaa sanoa, kuinka hyödyllisiä kommenttini olivat, mutta joka tapauksessa ne pitivät yllä yhteyttä. Tapasimme harvoin kasvokkain tuon parinkymmenen vuoden aikana, mutta toisaalta hänen kirjoituksensa oli aina niin elävää, taidokasta ja nokkelaa, että hänen äänensä saattoi kuulla, sävyjä myöten. Edelleen kirjoittaessani pysähdyn säännöllisesti miettimään: ”Mitä mieltä Chuck olisi tästä?” Pysähdyn varmasti vastakin.

Kirjoitusten lisäksi yhteyden loi puutarhanhoito. Chuck oli saanut kärsivällisellä vuosikymmenten työllään tiiviin savipohjaisen maan hedelmälliseksi. Minä ja puolisoni Marjaana aloitimme oman puutarhanpitomme samankaltaisessa maaperässä – joskin helpommista lähtökohdista, sillä isäni ja edesmenneen äitini työ oli luonut perustaa. Vuosien edetessä filosofia ja ekologia veivät yhä vähemmän tilaa kirjeenvaihdossa verrattuna sääolojen, tuholaitosten ja eri kasvien satoisuuden kuvauksiin, joita minä, Chuck ja Yrjö lähetimme toisillemme.

Saan kiittää pitkälti Chuckia siitä, että työni löysi suunnan väitöskirjani jälkeen. Tunsin oloni kodittomaksi filosofissa, mutta en löytänyt uutta vaan tunsin ajeltavani. Chuck lohdutti minua ja muistutti siitä, mikä on tärkeintä.

”Ishmael: orpo vaeltaja. Tuon mielikuvan käyttäminen sinuun on ongelmallista, koska se koskee vain toista tärkeää ulottuvuutta: asemaa ja palkkakuitia. Intellektuaalisessa ulottuvuudessa olet kaukana orvosta ja vaeltajasta.”⁸

Minä en hukkunut, mutta älkää silti kutsuko minua Ishmaeliksi. Noihin aikoihin Chuck keskittyi joksikin aikaa tekemään töitä taloustieteellisten taustaoletusten parissa, ja hänen kirjoituksensa auttoivat minut saamaan kiinni niistä aiheista, jotka olivat akateemisen filosofian kentällä tuntuneet jatkuvasti lipsuvan sormistani. Kirjani *Niukkuuden maailmassa* kumpuaa pitkälti tältä pohjalta, kuten sen lähdeluettelosta näkee – teos onkin omistettu Chuckille ja Lindalle⁹.

Vuonna 2015 saamani apuraha teki mahdolliseksi kauan kaivatun ja monta kertaa tavoitellun reissun Doylstowniin. Chuck ei enää työskennellyt Temple Universityssa, joten menin kahdeksi viikoksi Chuckin, Lindan ja kissojen Émile (Zola) ja Beaumont (Livingston) yhteiseen taloon lukemaan ja kirjoittamaan. Tavoitteena oli kirjan *Niukkuuden maailmassa* laajennettu englanninkielinen laitos, mutta ”luovaa tuhoa” painottavaan pedagogiseen tyyliinsä Chuck repi suunnitelmani nopeasti palasiksi.

Hyvä niin, sillä siitä projektista ei olisi tullut mitään mielekästä. Sen sijaan vietin tuossa ihmeellisessä talossa

aikaa lukien, kirjoittaen, katsoen elokuvia ja tehden puutarhatöitä. Noiden kahden viikon lukeminen ohjasi minut pitkälti siihen suuntaan, mihin nykyisessä työssäni BIOS-tutkimusyksikössä olen päätenyt. Kyllä kirjakin kumpuaa joskus siitä maaperästä, mutta ihan muu kirja.

Chuckin ja Lindan puutarha kävi minulle päivittäisten työrupeamien aikana niin tutuksi, että kävelen siellä edelleen silloin tällöin mielessäni. Tärkeimmät työkalut olivat itse tehdyt kottikärryt eli ”Karavaani” ja kaivuukuokka ”Piano”, joka sai nimensä George Carlinin vitsistä ”Could you hand me the piano?” Se oli niin kätevä, että teetin itselleni samanlaisen suomalaisella sepällä.

Havahdun suremaan silloin tällöin tuota puutarhaa, jonka elämä ei ole enää entisellään. Chuck sanoisi, ettei se koskaan ollutkaan. Puutarhat ovat olemassa vain siinä tekemisen, olemisen ja tapahtumisen yhteisessä hyöriässä, joka on mahdollista kaikkien osapuolten keskinäisellä kunnioituksella (ja jos joku alkaa tässä viisastella intentionaalisuudesta, lupaan mutista yhtä ärtyneesti kuin rakas ystäväni). Toki puutarhaa voi rakentaa ja ylläpitää väkivaltaisemminkin, mutta silloin se ei oikeastaan ole puutarha.

En siis sure, ainakaan paljon. Puutarhat eivät ole ikuisuutta varten, kuten eivät ihmisetkään. Kuvassa näkyvä veistos on Chuckin palkittu teos *Shade*, joka oli ensin omenapuu, sitten vain varjo (*shade*) entisestään, kunnes puun muotoa kunnioittava työ avasi sille uuden olemisen mahdollisuuden. Veistos jättää meille sisältä ja ulkoa hahmotettavan puun yhteyden muuhun maailmaan, jatkuvan avautumisen ja sulkeutumisen. Sitä enempää tai vähempää ei voi elämästä toivoa.

”Kuten nuoret sisilialaiset sanovat, hiljaisuuden pelko on kuoleman pelkoa. Siitä näkökulmasta biosfäärin rapautuminen uhkaa tuoda hiljaisuuden, jonka rinnalla Rachel Carsonin *Äänetön kevät* kuulostaa Igor Stravinskyn *Kevätubriltä*. Täydellinen kuolema on todellakin hiljaisuus, jota tulee pelätä. Yksilöiden kuolemat, kuten *Shaden*, minun ja sinun, voivat sen sijaan olla avautumisia.”¹⁰

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Chuck, kirjeenvaihto, elokuu 2011.
- 2 Chuck, kirjeenvaihto, toukokuu 2001.
- 3 Carl & Chuck Dyke. Identiteetit. Monimuotoisuuden dynaamiset ulottuvuudet. Suom. Ville Lähde. *niin & näin* 2/11.
- 4 Chuck Dyke, Aidanviertä kulkiessa. Suom. Ville Lähde. *niin & näin* 2/11, 35.
- 5 *How Nature Speaks*. Toim. Yrjö Haila & Chuck Dyke. Duke University Press, Durham & London 2006.
- 6 Chuckin palkitut työt esitellään osoitteessa: simplicityinwood.com
- 7 Chuck, kirjeenvaihto, maaliskuu 2001.
- 8 Chuck, kirjeenvaihto, tammikuu 2013.
- 9 Ville Lähde, *Niukkuuden maailmassa*. niin & näin, Tampere 2013.
- 10 ”Chuck Dyke on Edgar Morin”, vieraskirjoitus Carl Dyken *Dead Voles* -sivustolla 2.11.2009: deadvoles.wordpress.com/2009/11/02/guest-post-chuck-dyke-on-edgar-morin/